

להזריע בלא כונה, ועיין תוד"ה באין⁽³⁹⁾.
והא דקתני "עשו כדרכה כשלא כדרכה",
נמי קשיא, שהרי כדרכה בשפחה חרופה
מיחייב, ושלא כדרכה לא מיחייב.

מאי טעמא? "שכבת זרע" כתיב בה, ושלא
כדרכה אינו ראוי להזריע?!

ותו קשיא: ומאי "עשו נייעור כישן" דקתני?
והרי הישן פטור בשפחה?!

ואי בשאר עריות קא תנית לה, אם כן, הא
דקתני "עשו גומר כמערה" תקשי, שהרי יא-ב
איפכא איבעי לך למיתני — שעשו מערה
כגומר! שהרי מערה הוא החידוש, וכן היה
צריך לומר "עשו שלא כדרכה כדרכה"?!
אמר ליה התנא לרב ששת: איסמיה אמחוק
ברייא זו.

אמר ליה רב ששת: לא תסמיה, אלא הכי
קתני:

א. "עשו גומר ביאתו שלא כדרכה בשפחה
חרופה, דלא מיחייבי — כמערה בשפחה

קתני: כל עריות, אחד נייעור ואחד ישן,
הישן פטור והנייעור חייב. וכאן, אפילו
הנייעור פטור.

מאי טעמא? המקשיין אהרדי!

תני תנא קמיה רב ששת: עשו גומר ביאתו
כמערה, שחייב. וכן עשו את המתכוין
כשאין מתכוין. ואת מי שבא עליה כדרכה
כשלא כדרכה. ואת הנייעור כישן.

אמר ליה רב ששת: מאי קאמרת?

אי בשפחה חרופה קתני להא ברייתא,
תיקשי, אמאי קתני "עשו גומר כמערה"?
והרי רק גומר בשפחה חרופה מיחייב ואילו
מערה לא מיחייב [דכתיב בשפחה "שכבת
זרע" משמע דוקא בגומר ביאתו שראוי
להזריע]?!
ותו, הא דקתני "עשו מתכוין כשאינו
מתכוין" קשיא. דהא דוקא אי מכוונה
מיחייבא בשפחה אי לא מכוונה כגון שנפל
מן הגג ונתקע לא מיחייבא? [שאינו ראוי

בשפחה אינו חייב, הואיל ונאמר בה "שכבת
זרע", ובאופן זה אינו יכול להזריע. והתוס'
הקשו עליו, מנין לו לומר שאינו ראוי להזריע
באופן זה. ולכן פירשו, שטעם הפטור, משום
שהוא אונס. וכתב המנחת חינוך [שם], שיש
לומר נפקא מינה מדבריהם לענין דינא, דהיינו,
אם ננקוט שהאשה לא הוקשה לאיש, ואף על פי
שהוא פטור, היא חייבת, וכנ"ל, אם כן נמצא
שבאופן זה דנתקע, היא חייבת אף על פי שהוא
אונס, אולם זהו דוקא לפי פירוש התוס'. אבל
לפי פירוש רש"י, שאינו ראוי להזריע בזה, אם
כן אין כאן מעשה איסור כלל להתחייב עליו.

שהיא שפחה, אם כן אביה הוא עבד כנעני או
נכרי, ואינו יכול לקדשה לאחר, והיא עצמה גם
כן אין לה יד לקדש עצמה בקטנותה, ולמה
הוצרכנו ללמוד פטור זה מהיקש.

והביא ליישב בשם בנו הג"ר שלמה,
שאפשר להעמיד באופן שבא ישראל על חציה
שפחה וחציה בת חורין, ונולדה בת. ובת זו הרי
היא חציה בת חורין, ומתייחסת אחר אביה ואחר
צד חירות שבאמה, וחציה היא שפחה, ואם כן
יכול אביה לקדש חציה, שהרי בצד חירות שבה,
היא מתייחסת אחריו.

39. רש"י מפרש, שכאשר נפל מן הגג ונתקע

נמצא: מתכוין, והמערה, אפילו בכונה, בשפחה — דינו כמי שאין מתכוין בכל העריות ופטור [עיי' תוד"ה כשאין].

והישן כדרכה בשפחה דינו כישן דעריות ופטור.

והניעור שלא כדרכה בשפחה דינו כישן דכל עריות ופטור.

[ובאה הגמרא להשמיענו [מ"נמצא" ואילך] שרק במערה ושלא כדרכה חלוק דין עריות משפחה, שבעריות חייב עליהם. אבל כישן ואינו מתכוין פטור אף בעריות דאנוס הוא. שיטמ"ק אות כ'].

חרופה כדרכה! שבשניהם הוא פטור. בזה לפי שהוא שלא כדרכה, ובזה לפי שהוא מערה בלבד, ומשום ד"שכבת זרע" כתיב — למעט שלא כדרכה ולמעט את המערה⁽⁴⁰⁾.

ב. וכן עשו את המתכוין בשלא כדרכה בשפחה דלא מחייב כמו מי שאין מתכוין ואפילו כשבא עליה כדרכה, דפטור, ד"שכבת זרע" כתיב למעט שאינו מתכוין.

וכן עשו את הניעור שלא כדרכה בשפחה דלא מחייב כמו הישן ואפילו בכדרכה, דפטור. מאי טעמא? ד"שכבת זרע" כתיב למעט את הישן.

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

40. ביבמות [לד] נחלקו רבי יהודה ורבנן, כיצד לדרוש את הפסוק "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים", שחכמים ממעטים העראה בלבד מ"שכבת זרע", ורבי יהודה ממעט משם גם ביאה שלא כדרכה. ולפי זה כתבו הרמב"ן והרשב"א [יבמות נה], שתנא דברייתא הממעט שלא כדרכה

בשפחה חרופה מ"שכבת זרע", הולך בשיטת רבי יהודה. אבל לדעת חכמים, ביאה שלא כדרכה בשפחה מחייבת קרבן ומלקות. אולם הרמב"ם [שגגות ט ד] פסק, שביאה לא כדרכה בשפחה אינה מחייבת, אף על פי שפסק גם כן כחכמים דיבמות שם, וכמו שנראה מדבריו בהלכות אבות הטומאות [ה ט"י].

פרק אמרו לו

מתניתין:

אמרו לו, העידו לו לאדם: אכלת חלב!
מביא חטאת.
עד אחד אומר: אכל אדם זה חלב. ועד אחד

אומר: לא אכל⁽¹⁾. או אשה אחת אומרת:
אכל, ואשה אחרת אומרת: לא אכל! — הרי
זה מביא אשם תלוי⁽²⁾, כדין אדם המסתפק
אם אכל חלב⁽³⁾.

1. כתב המחנה אפרים [עדות ח], שמכאן יש להוכיח כדעת הרמב"ם [גירושין יב יט], שעד אחד בהכחשה נחשב לספק. כלומר, שכאשר עד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, ועד אחר מכחישו, אין אנו מסלקים את שניהם ומחשיבים כאילו לא העיד הראשון כלום, אלא הדבר נותר אצלנו בגדר ספק השקול. שהרי במשנתנו למדנו שמחייבים אשם תלוי מכח עדותו של העד האומר "אכל חלב", ואיננו מסלקים אותו לגמרי כאילו לא העיד כלום.

אולם הש"ך [יו"ד קכו יד] כתב לדחות ראיה זו, שלענין אשם תלוי אין צורך שיהיה באמת ספק גמור, וכל שיש לאדם איזה בית מיחוש שחטא, מביא אשם תלוי.

2. כתבו התוס', שדין זה הוא דוקא כששניהם אמרו דבריהם יחד, שבזה איננו מקבלים מלכתחילה את דברי הראשון לגמרי, הואיל והשני מכחישו. אבל אם הראשון אמר "אכל", וקבלנו דבריו, ואחר זמן אמר השני "לא אכל", מאחר שהראשון יש לו נאמנות לחייב קרבן, וכמו שנלמד בגמרא מפסוק, שוב אין השני נאמן כלל להכחישו, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא כשנים.

ובסוטה [דף לא] נחלקו אמוראים לענין עד אחד בטומאה דסוטה, באופן שעד אחד אומר נטמאה ועד אחד אומר לא נטמאה, שדעת רבי חייא, שכאשר העידו בכת אחת, אין מקבלים את העד האומר נטמאה לגמרי, והיא שותה. אבל כשהעיד נטמאה, ואחר כך בא אחר ואומר לא נטמאה, הראשון נאמן, וכדברי התוס' הנ"ל. ועולא ורבי יצחק סוברים, שבכל ענין מאמינים

לדברי העד האומר נטמאה. והקשו התוס' שם, שהרי ממשנתנו מוכח כדברי רבי חייא, שעל כל פנים כשמעידים בכת אחת ומכחישים זה את זה, אין נאמנות לכל אחד מהם, והניחו בקושיא. ועיין עוד יבמות [ק"ו ב תוס' ד"ה הא]. והחזו"א [אה"ע"ז נט יא] כתב ליישב, שמאחר והעד האומר "לא אכל" יש לו גם כן נאמנות מעיקר דין תורה, שהרי אינו בא להוציא דבר מחזקתו, שלדבריו, אדם זה לא נתחייב כלל בקרבן ונשאר בפטורו כמות שהיה. ואם כן שוב אין שום עדיפות לאומר "אכל", ולכן אי אפשר לקבל את דברי האומר "אכל". ובעיקר סברתו כבר קדמו הש"ך [יו"ד קכו יד]. וכנראה שרצונם לומר, שלפי סברא זו, גם כשהעידו בזה אחר זה, לא נחייבו קרבן מחמת דברי הראשון, הואיל ואף השני הוא נאמן כשנים.

אולם ביסוד הדבר יש לעיין, ממה שכתב הריטב"א ביבמות [פח], שבעדות דאיסורין לא נאמר הכלל "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים", מאחר ובעיקר הנידון אין צורך לעדות של שנים, ורק בעדות טומאה דסוטה ועדות אשה, שעיקר הנידון היה מצריך עדות שנים, בזה אנו אומרים, שהואיל והתורה האמינה לאחד, הרי הוא נחשב כשנים. ולפי זה, אם נאמר שבנידון של חיוב קרבן צריך מעיקר הדין שנים, ומשום שבא להוציא דבר מחזקתו הראשונה, וכמו שיבאר בהערה 3, נמצא שהראשון האומר "אכל", דינו כשנים. אבל האומר "לא אכל", אינו כשנים.

3. כתבו התוס', שמכאן יש להוכיח שאשה נאמנת יותר מגזלן, שהרי משמע במשנה, שלולא

וחכמים פוטרין.

אמר רבי מאיר ראייה לדבריו: **אם הביא וזהו שנים עדים לידי מיתה החמורה**, שאם העידו עליו שעבר במזיד עבירה שיש בה מיתת בית דין הורגין אותו על פיהם, ואפילו אם

עד אחד אומר: אכל, והוא, האדם שמעיד עליו העד שאכל, אומר: לא אכלתי! הרי הוא פטור מקרבן.

שנים אומרים: אכל, והוא עצמו אומר: לא אכלתי! (4) **רבי מאיר מחייב חטאת**(5),

4. התוס' הקשו, הלא למדנו בערכין [כא], שחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנים אותם. ואם כן כל הנידון של חיוב קרבן הוא רק בינו ובין עצמו, ומאחר שהוא עצמו יודע שלא חטא, ודאי שלא ירצה להביא קרבן.

וביבמות [פז ב] תירצו התוס', שדין זה שאין ממשכנים נאמר רק באופן הרגיל, שאנו מניחים שיביא קרבנו לבסוף, שהרי רוצה שיהיה לו כפרה. אבל בנידון שלנו, שאומר שלא חטא, מצד עצמו הוא לא יביא את הקרבן, ומאחר שהעדים נאמנים [לדעת רבי מאיר], לכן כופים אותו להביא. ועיין עוד בתוס' כאן.

5. הקשה בקובץ הערות [סז יג], הרי הדין הוא שאין חטאת מכפרת בלא תשובה, ומאחר שהוא עצמו צווח ואומר לא חטאתי, בודאי אינו שב בתשובה מחטא זה. ותיירן, שעיקר הדין שתשובה מעכבת בכפרת הקרבן, אין זה משום שכדי להתכפר אין די בהקרבת הקרבן אלא צריך גם תשובה, אלא הגדר הוא, שמאחר וחטא, אם אינו שב בתשובה, נמצא שרשע הוא, ו"זבח רשעים תועבה", וכל זה הוא כשיודע שחטא. אבל כשלדעתו לא חטא כלל, נמצא שאינו רשע בכך שלא שב בתשובה, שהרי לפי דעתו אין לו חטא שישוב עליו.

ועדיין יש להתבונן בזה, ממה שלמדנו לעיל [ז], שהאומר "לא תכפר עלי חטאתי", אינו מתכפר בה, אף על פי ששב בתשובה מחטאו, ופירש רש"י שם, שדין זה נלמד ממה שנאמר "לרצונו", והרי גם כאן, הרי הוא כאומר לא תכפר עלי חטאתי.

היתה אשה אחרת אומרת לא אכל, היה מחוייב בקרבן על פיה, ואילו לענין גזלן, מבואר בקדושין [סו], שאין לו נאמנות כלל אפילו כעד אחד.

ולכאורה כל מה שנתחדש במשנתנו שאשה נאמנת כעד אחד, הוא רק לענין חיוב קרבן, שבאמת מצד גדרי עדות דאיסורין, לא היה עד אחד צריך להיות נאמן בזה, הואיל והוא בא להוציא הדבר מחזקתו הקודמת, דהיינו שלא היה מחוייב בקרבן, אלא שלמדו בגמרא מן הפסוק "או הודע אליו" שהוא נאמן על כך [ומשם למדנו לכל האיסורים שהוא גם כן נאמן לאסור ולטמא, וכפי שיבואר בהערה 6], ונתחדש במשנתנו שגם האשה כשירה לעדות זו. אבל בעיקר הדין שעד אחד נאמן באיסורין, הדבר פשוט מאד שהאשה נאמנת בו, שהרי עיקר דין זה לומדים מנאמנות האשה, וכמו שכתבו התוס' בגיטין [ב ב] שזה נלמד מ"וספרה לה", של ספירת שבעה ימים נקיים מדם של אשה זכה. והר"ן בקדושין [כט] כתב גם כן כדברי התוס', שגזלן אינו נאמן לאסור את המותר.

והרמ"א [יו"ד קכו א] כתב, שכל הפסולים לעדות, כשרים לעדות דאיסורים, והש"ך [כ] עמד בזה, שדברי הרמ"א הם להיפך ממה שכתב הר"ן בקדושין. והערוך לנר מיישב דברי הרמ"א, שדברי הר"ן והתוס' לענין גזלן נאמרו רק בגזלן הפסול מן התורה. אבל גזלן שפסול רק מדרבנן, למדנו בראש השנה [כב] שדינו שוה לאשה לענין עדות, עיי"ש, וכונת הרמ"א להכשיר רק בפסולי עדות מדרבנן.

הוא מכחיש אותם, לא יביא וזהו בעדותם לידי קרבן, הקל מעונש מיתה?!

אמרו לו חכמים: מה אם ירצה לשקר כדי לפטור עצמו מקרבן ולומר "מזיד הייתי באכילת החלב ולא שוגג", הרי היה פטור מקרבן אעפ"י שיש כאן עדים שאכל. ולכן, אף כשאומר לא אכלתי יש לפוטרו מקרבן [ובגמ' יתבאר מאיזה טעם הוא נאמן].

אכל כזית חלב, וחזר ואכל כזית חלב בשוגג בהעלם אחת, שלא נודע לו בין כזית לכזית שחטא — אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם אכל בשתי העלמות, דהיינו, שנודע לו אחרי אכילת הכזית הראשון שחטא, ושוב נעלם ממנו שאסור לאכול חלב [או שחתיכה זו של חלב היא] ואכל כזית שני — חייב שתי חטאות, לפי שהעלמות מחלקות לחיובי חטאות.

אכל חלב ודם ופיגול ונותר, כזית מכל אחד, בהעלם אחת — חייב על כל אחת ואחת מהאכילות קרבן חטאת נפרד. ונמצינו למדים שלענין זה יש חומר באכילת מינין הרבה, ממין אחד!

ולפעמים מצינו שיש חומר במין אחד ממינין הרבה:

שאם אכל כחצי זית איסור, וחזר ואכל כחצי זית בהעלם אחת, שלא היתה לו ידיעה ביניהם שחטא באכילת חצי שיעור איסור, הרי אם שני החצאים היו ממין אחד של איסור — חייב חטאת, שהם מצטרפים לכזית. אם אכלן בתוך שיעור של אכילת פרס, וכפי שנלמד לקמן.

אבל, אם היו משני מינין של איסור —

פטור מחטאת. לפי ששני איסורים שונים אינם מצטרפים יחד לשיעור כזית.

גמרא:

קתני במשנה: אמרו לו אכלת חלב — מביא חטאת!

והוינן בה: "אמרו" — כמה הויין האומרים? על כרחך, מדקתני בלשון רבים משמע כי תריין, שנים הם ה"אומרים".

והוא, זה שהעידו עליו שאכל חלב — מה אמר להון?

אילימא דשתיק ולא קמכחיש להו. הרי אי אפשר לומר כן, כי אם תאמר כן הרי יש לדייק: אלא דוקא על שתיקה דתריין, כששותק כאשר שנים מעידים שאכל הוא דמביא חטאת, אבל על שתיקה על עדות דחד, כשרק אחד מעיד שאכל והוא שותק — מוכח דלא מביא חטאת!

והשתא תיקשי: אימא מציעתא דמתניתין:

דקתני: עד אומר אבל, והוא אומר לא אכלתי — פטור!

ודייקין: טעמא דמכחיש ליה לעד. אבל אם שתיק ולא מכחיש ליה — מיחייב! וכל שבין כששותק במקום תרי דחייב. וקשיא ארישא שדייקנו שדוקא כששותק במקום שנים חייב, אבל כששותק במקום עד אחד, פטור?

אלא, שמא תאמר דרישא מיירי דמכחיש להו לשנים העדים, ואומר לא אכלתי, ואעפ"י כן

אינו כהן].

מכלל, דברישא מיירי שנשאת ברשות בית דין, דהיינו בעד אחד בלבד. וכאן היא חייבת לקבל את רשות בית דין, לפי שהיתר זה להינשא על סמך עד אחד שמעיד שמת הבעל הוא תקנת חכמים מיוחדת להתיר אשה להינשא על פי עד אחד.

אלמא, גבי עד אחד קתני "אמרו", שהרי שם במשנה כתוב "אמרו לה מת בעליך". והכא נמי, דקתני "אמרו לו". משמע אפילו עד אחד.

והדרין לפרש מתניתין: והוא שאמרו לו שאכל חלב — מאי קאמר?

אילימא דקא מכחיש ליה לעד — מי מיתו קרבן?

והא קתני מציעתא: עד אחד אומר אבל, והוא אומר לא אכלתי, פטור!

אלא, שמא תאמר דשתיק. אכתי תיקשי, דהא ממציעתא שמע מינה דחייב קרבן. דקתני: עד אחד אומר אכל חלב, והוא אומר לא אכלתי, פטור. ודייקין: טעמא דקא מכחיש ליה, אבל שתק מישתק חייב?!

ומתריצין: לעולם, דלא מכחיש ליה אלא שותק.

והכי קתני: אמרו לו אכלת חלב — מביא חטאת. במה דברים אמורים: דשתיק. אבל מכחיש ליה, דהיינו האופן במציעתא — פטור.

והוינן בה: ומדאורייתא — מנלן דעד אחד האומר לאדם אכלת חלב והוא לא מכחיש ליה, דחייב?

חייב, ומני — רבי מאיר היא, דאמר בסיפא דהכחשה דבי תרי, כשיש שני עדים, לאו הכחשה היא. אבל לרבנן החולקים על רבי מאיר ופוטרים בסיפא, פטור גם כאן.

אם כן, תיקשי: ומאי קמשמע לן רישא דמתניתין והא מסיפא שמעת מיניה שזו דעתו של רבי מאיר?!

ומתריצין: הא קמשמע לן בסיפא: דבר זה שאמרנו ברישא — אינו לדברי הכל, אלא מחלוקת רבי מאיר ורבנן היא. והוא דמכחיש להו. אבל אם שותק, לכולי עלמא חייב חטאת, ואפילו במקום עד אחד, כדדייקין ממציעתא.

איכא דאמרי: "אמרו לו" מיירי בעד אחד, שהרי חד נמי, "אמרו" קרי ליה.

דתנן: האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה: מת בעליך, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה — תצא מזה ומזה, שאסורה על שניהם. כדין אשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעל ולבועל.

דקיימא לן דאפילו בחד שאמר לה "מת בעליך" ונישאה על פיו נאמר דין המשנה שתצא מזה ומזה.

ממאי? מדקתני סיפא דההיא מתניתין: נישאת שלא ברשות — מותרת לחזור לו לבעלה הראשון.

ומבארין: מאי "שלא ברשות"? שלא ברשות בית דין! כלומר, שלא היתה צריכה לרשות בית דין כיון שהיה הדבר על פי שני עדים שאמרו לה מת בעליך, ולכן היא נחשבת כזינתה באונס שמותרת לבעלה [אם

א-ב-א **אלא לאו בחד. וקתני דכי אין מבחישו** יב-א **מחייב! שמע מינה** שעד אחד מחייב קרבן היכא שאין מבחישו האדם [בגמ' יבמות פז, ב מבואר דהוא מטעם שתיקה כהודאה דמי. ועפי"ז כתבו תוס' בסוגיין שזה דוקא אם הוא שותק, אבל אם אומר "איני יודע" פטור מקרבן]⁽⁶⁾.

שנינו במשנה: **אמר רבי מאיר: קל וחומר** — אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל.

איבעיא להו: מאי טעמא דרבנן דעדים אין מחייבין אותו קרבן כשהוא מבחישו?

האם **משום דאדם נאמן על עצמו יותר**

ומשנינן: **דתנו רבנן: כתיב** בחטאת "או הודע אליו חטאתו אשר חטא". משמע שנודע לו מעצמו, ולא **שיודיעוהו אחרים**, שאז אינו חייב חטאת.

יכול אפילו אין מבחישו גם יפטר מקרבן? **תלמוד לומר "או הודע אליו"**. ומדלא כתיב "נודע אליו" משמע **מכל מקום**, אפילו אינו יודע מעצמו, חייב. כיון שלא הכחיש אותם [חפץ חיים על תורת כהנים].

במאי עסקינן? אילימא בתרי שמודיעים לו שני עדים שאכל, תיקשי, וכי העדאת תרי **ואין הוא מבחישו** — **קרא בעי?!? והא פשיטא דחייב?!?**

משמעות הסוגיא היא, שהתורה נתנה נאמנות לעד אחד לענין חיוב קרבן [ומטעם זה, כשהעד הוא גולן, אינו יכול לחייבו, וכנ"ל], ומה שהצריכו שיהיו הבעלים שותקים, אין הטעם משום ששתיקתו נחשבת להודאה גמורה, אלא שבזה ששותק הרי הוא מקבל עליו את נאמנותו של העד לדבר זה, ואף על פי שלענין מומן ומלקות אין מועיל זה כדי לחייבו, מכל מקום חידוש הוא שנתחדש בתורה בדין קרבן, וממנו אנו לומדים גם כן לענין שאר איסורים, שכל מקום שעד אחד בא לאסור ולטמא, יכולים הבעלים להכריע האם לסמוך על דבריו או לאו, ובה ששותק, שנראה כאילו מודה ומסכים לדבריו, הרי הוא מקבל את דבריו, ושוב מחייב הוא לנהוג כדברי העד. אבל כשאומר איני יודע, הרי הוא כאילו אומר בזה, איני מאמינך.

וכעין זה כתבו התוס' **ביבמות** [שם ד"ה דשתיקה], שאף על פי שאין בשתיקתו הודאה גמורה, מכל מקום משתיקתו נראה, שידוע הוא שיש רגלים לדבר ודברים הניכרים קצת, לדברי העד, ומפני זה האמינה תורה לעד אחד זה.

6. **שיטת התוס'** בסוגיין, שכאשר עד אחד מעיד בו שאכל חלב, אזי דוקא כששתק נאמן העד לחייבו, ומשום ששתיקה כהודאה היא. אבל כשאמר איני יודע, וכל שכן כשמכחישו, אינו מחייבו קרבן [ואף על פי שבמשנה למדנו שכאשר הוא מבחישו את דברי העד, פטור, הוא הדין כשאומר איני יודע]. ויסוד דין זה נובע מסוגיא דיבמות [פח א] וקדושין [סו א].

אולם נחלקו הראשונים בגדר הדבר. **התוס' בקדושין** [שם ד"ה אמר] כתבו, שדוקא כאשר העד אומר לו אכלת חלב ויודע אתה זאת, בזה אנו מחייבים אותו קרבן, שמאחר ששתק על דברי העד, ודאי הודה לדבריו. אבל כשאומר לו "אכלת חלב, ואין אתה יודע כלל מדבר זה", מאחר שבאופן זה אין בשתיקתו הודאה כלל לדבריו, שהרי גם לדברי העד לא היה הוא צריך לידע כלל, אין הבית דין מחייבים אותו. והר"ן שם ביאר, שלפי שיטה זו, אין באמת נאמנות לדברי העד כלל, אלא שמחייבים אותו מכח שתיקתו שהיא כהודאה.

אולם הר"ן נחלק על דבריהם, וכתב, שבדאי